

Řízení o uložení ochranného opatření

Jedním z klíčových opatření zajišťujících rovnocenný přístup ke spravedlnosti pro osoby se zdravotním (zejména psychosociálním) postižením podle čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením je jejich právní zastoupení, přičemž nepostačuje jen formální ustanovení zástupce, ale je nezbytné zajistit efektivní právní zastoupení, a to tím spíše, jedná-li se o případ nutné obhajoby.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. II.ÚS 1244/19 ze dne 8.1.2020)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatele J. N., zastoupeného JUDr. M.M., LL.M., advokátem se sídlem P., proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 6 To 586/2018-83 ze dne 2. 1. 2019 a proti usnesení Okresního soudu v Ú.n.L. č. j. 3 Nt 201/2018-27 ze dne 19. 11. 2018, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem a Okresního soudu v Ústí nad Labem jako účastníků řízení a Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem jako vedlejšího účastníka řízení, tak, že usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 6 To 586/2018-83 ze dne 2. 1. 2019 bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, toto rozhodnutí se proto ruší a ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Z odůvodnění:

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Policejní orgán zahájil proti stěžovateli úkony trestního řízení pro přečin porušování domovní svobody dle § 178 odst. 1, 2 zákona č. [40/2009 Sb.](#), trestní zákoník, a přečin nebezpečného vyhrožování dle § 353 odst. 1, 2 písm. c) téhož zákona, jehož se měl stěžovatel dopustit tím, že bez užití násilí nebo pohrůžky vstoupil do bytu poškozených a přesto, že mu poškozená řekla, ať z bytu odejde, tak tam měl setrvat, vyhrožovat jí a mířit na ni plynovou pistolí. Posléze pak rozhodl o odložení věci z důvodu nepřičetnosti stěžovatele. Následně, 25. 9. 2018, státní zástupce Okresního státního zastupitelství Ústí nad Labem podal k Okresnímu soudu v Ústí nad Labem návrh na uložení ústavního ochranného léčení.

2. Ještě v průběhu řízení před policejním orgánem byl soudním znalcem zpracován znalecký posudek z oblasti psychiatrie ze dne 31. 8. 2018, dle kterého stěžoval v době, kdy se uvedeného jednání dopustil, trpěl psychózou s bludy. Podle citovaného posudku stěžovatel nebyl schopen vlivem této poruchy rozpoznat protiprávnost svého jednání a ani nemohl své jednání ovládat; onemocnění je plně rozvinuto, blud je trvale přítomný a má vliv na stěžovatelovo jednání. Dle znalce je pobyt stěžovatele na svobodě pro společnost potenciálně nebezpečný, neboť stěžovatel nemá náhled na chorobnost svého duševního stavu a mohl by i v budoucnu pod vlivem psychotických prožitků páchat trestnou činnost. Důvodem pro učiněný závěr bylo to, že se stěžovatel dopustil nejméně verbální agrese, a hrozí riziko další verbální a fyzické agrese. V tomto směru znalec odkázal na dopis z roku 2016, v němž se stěžovatel např. zmiňuje o teroru vůči jednotlivci, který může vyústit v podobnou událost, jako byla střelba v Uherském Brodě, přičemž on sám se cítí být v podobné situaci. Z toho důvodu znalec navrhl uložit ochrannou ústavní léčbu. Ambulantní psychiatrická léčba je dle znalce nemožná, neboť stěžovatel by s lékaři nespolupracoval, medikaci neužíval, nucení do léčby by bral úkorně a paranoidně by ho zpracovával.

3. Okresní soud v Ústí nad Labem dne 6. 11. 2018 ustanovil dle § 36 odst. 4 písm. b) trestního řádu stěžovateli obhájce. Obhájce činil následně v průběhu řízení úkony, například se účastnil veřejného zasedání dne 19. 11. 2018. U toho byl přítomen i stěžovatel, jemuž bylo umožněno mimo jiné klást dotazy a přednést závěrečnou řeč. Ve svém vyjádření stěžovatel mimo jiné zpochybnil věrohodnost poškozené. Okresní soud nicméně nepřistoupil k výslechu stěžovatele v souladu s doporučením soudního znalce, že by výslechem s vysokou pravděpodobností došlo ke zhoršení projevů stěžovatelovy duševní choroby. Okresní soud napadeným usnesením uložil stěžovateli ústavní ochranné léčení. Důvod pro uložení ústavní ochranné léčby spočívající v nebezpečnosti stěžovatele pro společnost byl soudem shledán s ohledem na výše zmíněný znalecký posudek. Stěžovatel na místě podal proti napadenému usnesení okresního soudu stížnost.

4. Ústavní soud ze soudního spisu, který si vyžádal, zjistil, že stěžovatel soudu adresoval přípisem ze dne 20. 11. 2018 "žádost o odvolání ustanoveného obhájce" s tím, že se hodlá bránit sám, neboť obhajobu prostřednictvím obhájce považuje za neefektivní.

5. Stěžovatel poté doručil Krajskému soudu v Ústí nad Labem odůvodnění své stížnosti (přípisy ze dne 20. a 23. 11. 2018). Z textu obou podání vyplývá, že se na jejich přípravě pravděpodobně nijak nepodílel soudem ustanovený obhájce, na přípisech je uvedeno výlučně jméno stěžovatele.

6. Ústavní soud ze soudního spisu dále zjistil, že od vydání napadeného usnesení okresního soudu neučinil obhájce stěžovatele v řízení až do rozhodnutí krajského soudu žádný úkon.

7. Krajský soud v Ústí nad Labem napadeným usnesením zamítl stížnost stěžovatele v neveřejném zasedání. Ztotožnil se se závěry okresního soudu a označil je za správné a souladné se zákonem. Poučení o opravném prostředku v usnesení krajského soudu zní tak, že proti tomuto usnesení není stížnost přípustná, aniž by jakkoli byla zmíněna možnost podat dovolání.

II. Argumentace účastníků

8. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že se obecné soudy nevypořádaly s otázkou, zda nebezpečí, které ze strany stěžovatele v případě jeho pobytu na svobodě hrozí, je natolik závažné, aby bylo nezbytné uložit ochranné léčení v ústavní formě.

9. Stěžovatel s odkazem na nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 502/02 ze dne 3. 11. 2004 (N 166/35 SbNU 257; všechna v tomto nálezu citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>) uvádí, že ochranné léčení může být uloženo pouze nepřičetné osobě, která spáchá jinak trestný čin, za který bylo nutné uložit nepodmíněný trest odnětí svobody. Pouze ve výjimečných případech odůvodněných konkrétními skutkovými okolnostmi lze namísto alternativního trestu uložit ochranné léčení také za trestný čin, jehož nebezpečnost pro společnost je nižší. Stěžovatel namítá, že čin, pro který byl stíhán, není násilným činem, a že znalecký posudek se otázky potenciální nebezpečnosti stěžovatele věnuje jen minimálně. Dále poukazuje na to, že v minulosti vedl řádný život, stará se o své rodiče, nastoupil ke studiu, vede obchodní společnost a nemá sklony k násilí. Za jeho prohřešek s nízkou společenskou nebezpečností mu tak hrozí trest s neúměrně vyššími následky. Takový trest dle něj popírá nejen princip přiměřenosti, ale především nepovede k jeho nápravě a zlepšení situace, jelikož rozbourá veškeré jeho rodinné, sociální i pracovní vazby.

10. Podle stěžovatele tak soudy pochybily, pokud v rozporu s výše uvedeným nálezem nezkoumaly splnění všech zákonných podmínek uložení ústavního ochranné léčení a rozhodly pouze na základě doporučení znalce.

11. Vedle toho stěžovatel namítá rozpor s nálezem Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3976/17 ze dne 24. 4. 2018, který konstatuje, že opomenutí povinnosti poskytnout řádné poučení účastníkům o

procesních právech je porušením práva na spravedlivý proces. Stěžovatel uvádí, že v napadeném usnesení krajského soudu nebyl poučen o možnosti podat dovolání a v důsledku toho mu byla odeprána možnost se bránit tímto opravným prostředkem. Stěžovatel je proto přesvědčen, že mu tak nelze odeprít možnost podání ústavní stížnosti jen pro nevyčerpání opravných prostředků.

12. Krajský soud ve svém vyjádření navrhuje ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. Krajský soud má za to, že stížnost stěžovatele řádně posoudil a není důvod se odklonit od právního názoru v odůvodnění usnesení, přičemž poučení o opravném prostředku respektovalo ustanovení § 141 odst. 2 věty druhé trestního řádu.

13. Okresní soud ve svém vyjádření také navrhuje stížnost odmítnout pro neopodstatněnost, přičemž odkazuje na odůvodnění své svého rozhodnutí a konstatuje, že usnesení krajského soudu reaguje na všechny námitky stěžovatele. Okresní soud nicméně přisvědčil stěžovatelově námitce ohledně absence poučení o možnosti podat dovolání.

14. Krajské státní zastupitelství ve svém vyjádření uvádí, že se skutková situace ve stěžovatelově věci liší od případu, o němž bylo rozhodnuto výše citovaným náleznem sp. zn. IV. ÚS 502/02, a argumentuje ve prospěch důvodnosti stěžovatelovy ochranné léčby. I krajské státní zastupitelství připouští pochybení krajského soudu, spočívající v nesprávném poučení, nicméně navrhuje, aby byla ústavní stížnost odmítnuta pro předčasnost či zamítnuta. Okresní státní zastupitelství se přes výzvu Ústavního soudu k věci nevyjádřilo, a tak se konkludentně vzdalo postavení vedlejšího účastníka.

IV. Hodnocení Ústavního soudu

15. Jedním ze základních pojmových znaků ústavní stížnosti, jakožto prostředku ochrany ústavně zaručených základních práv, je její subsidiarita. Ústavní stížnost lze zpravidla podat pouze tehdy, vyčerpali-li navrhovatel ještě před jejím podáním všechny prostředky, které mu zákon k ochraně práva poskytuje (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). To se v projednávané věci striktně vzato nestalo, neboť bylo ve věci přípustné dovolání k Nejvyššímu soudu [§ 265a odst. 2 písm. e) a h) trestního řádu]. Ústavní soud však nemůže přehlédnout, že stěžovatel nebyl o možnosti dovolání ze strany krajského soudu poučen. Ústavní soud opakovaně zdůraznil, že není možné k tíži stěžovatele klást pochybení soudu při poučení o opravném prostředku [nálezn sp. zn. I. ÚS 2912/10 ze dne 1. 3. 2011 (N 29/60 SbNU 371); nálezn sp. zn. I. ÚS 2265/16 ze dne 31. 10. 2017 (N 196/87 SbNU 219); nálezn sp. zn. I. ÚS 1820/18 ze dne 26. 9. 2018; nálezn sp. zn. II. ÚS 1467/18 ze dne 11. 6. 2019)]. Stejný názor zastává také Evropský soud pro lidská práva (dále "ESLP"), např. v rozsudku ve věci Gajtani proti Švýcarsku ze dne 9. 9. 2014 č. 43730/07, body 61-77 (z literatury srov. Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 663-664). Vzhledem k tomu, že se stěžovatel řídil nesprávným poučením o nepřípustnosti dovolání, nemůže Ústavní soud přistoupit k odmítnutí ústavní stížnosti jako celku podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu pro nepřípustnost, neboť takové odmítnutí by znamenalo porušení jeho práva na soudní ochranu podle čl. 36 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále "Úmluva").

16. Ústavní soud se tedy nejprve zabýval námitkou stěžovatele týkající se nepoučení o možnosti podat dovolání. Ústavní soud již v minulosti vyložil, že nárok na podání dovolání či jiného mimořádného opravného prostředku z ústavního pořádku dovozovat nelze [nálezn sp. zn. II. ÚS 1226/17 ze dne 20. 2. 2018 (N 28/88 SbNU 411), bod 20,]. Záleží tak především na uvážení zákonodárce, jak vymezí podmínky přípustnosti jednotlivých mimořádných opravných prostředků, včetně otázky, jaká rozhodnutí mají být, s ohledem na účel toho kterého opravného prostředku, z přezkumu vyloučena. Pakliže však právní řád možnost opravného prostředku připouští, nemůže se rozhodování o nich ocitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce [nálezn sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)].

17. Ústavní soud opakovaně dospěl v případech absence poučení o možnosti dovolání k závěru, že za takových okolností je namístě zrušit rozhodnutí odvolacího soudu, protože vadným poučením soud znemožnil stěžovatelům realizaci jejich procesního práva podat mimořádný opravný prostředek, čímž bylo porušeno jejich právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny [nález sp. zn. I. ÚS 2265/16 ze dne 31. 10. 2017 (N 196/87 SbNU 219); nález sp. zn. II. ÚS 3976/17 ze dne 24. 4. 2018; nález sp. zn. I. ÚS 1820/18 ze dne 26. 9. 2018; nález sp. zn. II. ÚS 1467/18 ze dne 11. 6. 2019].

18. Ze stejných principů vychází také judikatura ESLP. Právo na opravný prostředek v Úmluvě není zaručeno. V čl. 2 Protokolu č. 7 je zakotveno pouze právo na odvolání v některých trestních věcech. Na druhou stranu však ESLP vychází z toho, že stát, který se rozhodne vytvořit soudy rozhodující o opravných prostředcích, je povinen zabezpečit, aby účastníci řízení požívali před těmito soudy základní záruky obsažené v čl. 6 Úmluvy (rozsudek ve věci Delcourt proti Belgii ze dne 17. 1. 1970 č. 2689/65, § 25; z literatury Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 601). Judikatura ESLP mezi tyto základní záruky řadí také poučení o opravných prostředcích, přičemž jeho absence byla shledána jako porušení práva na přístup k soudu, obsaženého v čl. 6 odst. 1 Úmluvy (např. rozsudek ve věci Faniel proti Belgii ze dne 1. 3. 2011 č. 11892/08, § 30; rozsudek ve věci Assunção Chaves proti Portugalsku ze dne 31. 1. 2012 č. 61226/08, § 85-88).

19. ESLP v již citovaném rozsudku Faniel proti Belgii, § 30, navíc konstatoval, že je důležité, aby byla pravidla týkající se možnosti podat opravné prostředky dána na vědomí účastníkům řízení co možná nejexplicitnějším způsobem, aby jich mohli využít v souladu se zákonem. Je tomu tak zvláště tehdy, jestliže osoba odsouzená ve své nepřítomnosti se nachází ve vězení nebo v době doručení odsuzujícího rozsudku není zastoupena advokátem. Taková osoba musí být okamžitě hodnověrně a oficiálně informována o možnostech podání opravných prostředků a lhůtách k jejich podání.

20. Ústavní soud konstatuje, že požadavek ESLP na co nejexplicitnější způsob poučení o možnosti opravného prostředku je třeba aplikovat také na usnesení soudu o ochranné léčbě. Ústavní soud opakuje, že ochranné léčení v ústavní formě je mimořádně závažným omezením osobní svobody léčeného, které někdy může znamenat větší újmu než trest odnětí svobody [nález sp. zn. IV. ÚS 502/02 ze dne 3. 11. 2004 (N 166/35 SbNU 257); nález sp. zn. III. ÚS 3675/16 ze dne 11. 4. 2017 (N 58/85 SbNU 81), bod 21]. Jelikož je právo na osobní svobodu jedno z nejvýznamnějších základních práv, je nutné k němu přistupovat pouze za přísného dodržení všech zákonných podmínek.

21. Povinnosti poučit o možnosti dovolání vyplývá nad rámec ústavního pořádku a judikatury ESLP také ze zákona. Povinnost poskytnout řádné poučení účastníkům řízení o procesních právech a povinnostech vyplývá z ustanovení § 134 odst. 1 písm. e) a § 265a odst. 2 písm. e) h), ve spojení s § 138 a § 125 odst. 3 trestního řádu. Dle § 134 odst. 1 písm. e) trestního řádu je povinnou součástí usnesení také poučení o možnosti podání opravného prostředku. Přípustným opravným prostředkem proti usnesení, jímž bylo uloženo ochranné opatření, a proti rozhodnutí, jímž byl zamítnut nebo odmítnut řádný opravný prostředek proti usnesení, které uložilo ochranné opatření, je dle § 265a odst. 2 písm. e) a h) trestního řádu dovolání. Dále lze poučovací povinnost odvolacího soudu v případech dovolání proti usnesení vyvodit z § 138 trestního řádu, který stanovuje, že jestliže oddíl o usnesení (§ 134 až 137) neobsahuje ustanovení zvláštní, užije se na usnesení přiměřeně ustanovení oddílu prvního této hlavy o rozsudku. Jelikož dle § 125 odst. 3 je povinnou součástí každého rozsudku soudu ve věci samé učiněného v druhém stupni poučení o možnosti dovolání, pak "poučovací povinnost soudu dopadá ve výše uvedeném rozsahu nejen na rozsudek, ale za použití § 138 se pochopitelně přiměřeně použije i na obsah poučení v usnesení soudu, který rozhodoval ve věci ve druhém stupni" (Grivna, T. § 125. In: Šámal, Pavel a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 1690). Z výše uvedeného tedy vyplývá, že v případech, kdy soud rozhoduje usnesením ve věci samé v druhém stupni, a je tedy přípustné napadnout jej dovoláním, musí usnesení obsahovat i přesné poučení o právu podat proti němu dovolání (srov. např. Grivna, T.

§ 134. In: Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 1722.)

22. Námitce krajského soudu, že poučení o opravném prostředku je ústavně konformní, neboť respektovalo ustanovení § 141 odst. 2 věty druhé trestního řádu, nelze přisvědčit. Povinnost poučit účastníky řízení o možnosti podat dovolání totiž plyne jak z výše uvedené judikatury Ústavního soudu a ESLP, tak také podústavního práva, konkrétně z ustanovení § 134 odst. 1 písm. e) a § 265a odst. 2 písm. e) a h), ve spojení s § 138 a § 125 odst. 3 trestního řádu.

23. Ústavní soud dále upozorňuje na to, že na stěžovatele je v průběhu soudního řízení třeba hledět jako na osobu se zdravotním postižením ve smyslu Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, vyhlášené pod č. [10/2010](#) Sb. m. s., která mimo jiné ukládá povinnost zajistit osobám se zdravotním postižením účinný přístup ke spravedlnosti na rovnoprávném základě s ostatními, mimo jiné i prostřednictvím procedurálních a věku odpovídacích úprav, s cílem usnadnit jim účinné plnění jejich role jako přímých nebo nepřímých účastníků a svědků při všech soudních řízeních, a to i ve fázi vyšetřování a předběžného řízení (čl. 13 odst. 1). Ony procedurální úpravy ve smyslu citovaného ustanovení pak zahrnují opatření různého druhu, která mají osobám se zdravotním postižením reálně umožnit účast v soudním řízení rovnocenně s jinými účastníky řízení, a tak odvisí od charakteru postižení dotčených osob (Della Fina, V., Cera, R., Palmisano, G. (eds.) *The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*. Cham: Springer International Publishing, 2017, s. 290). Článek 14 odst. 1 písm. b) Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením poté stanoví, že stát musí zajistit, aby osoby se zdravotním postižením nebyly zbavovány svobody nezákonným nebo svévolným způsobem, aby každé zbavení svobody bylo v souladu se zákonem a aby existence zdravotního postižení sama o sobě nebyla za žádných okolností důvodem ke zbavení svobody.

24. Ústavní soud se ve své rozhodovací praxi otázce práv osob s duševním postižením, včetně jejich procesních práv, věnoval opakovaně s tím, že osoba s duševním (psychosociálním) postižením "není objekt, o kterém mohou jiní rozhodovat bez její jakékoliv účasti", naopak je subjektem a nositelem všech lidských práv a ta jim garantují ochranu a respekt k jejich přirozené lidské důstojnosti [nález sp. zn. I. ÚS 1974/14 ze dne 23. 3. 2015 (N 61/76 SbNU 825), bod 66; nález sp. zn. II. ÚS 2020/18 ze dne 28. 3. 2019, bod 25]. Mezi tato práva patří také ústavně zaručená procesní práva, včetně přijetí odpovídající úpravy s cílem usnadnit osobám se zdravotním postižením účinné plnění role účastníka soudního řízení. Ústavní soud konstatoval, že je nutné mít na paměti, že třeba i účastník neomezený ve svéprávnosti, ale s duševním postižením, nemusí být schopen se samostatně účastnit řízení, tedy vykonávat v řízení svá práva a povinnosti a vůbec plně chápat soudní řízení a jeho průběh (nález sp. zn. II. ÚS 2020/18 ze dne 28. 3. 2019, bod 29; srov. též Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 87-88). Ústavní soud s odkazem na výše citovaný čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením obecně shrnul, že "účastní-li se soudního řízení osoba se zdravotním postižením [...], a to zejména pokud se v řízení jedná o její práva či povinnosti, jsou obecné soudy povinny zpozornět a zvláště dbát na to, aby tato osoba mohla v řízení plně uplatnit svá práva stejně jako jiní účastníci řízení" [nález sp. zn. I. ÚS 2933/15 (N 31/80 SbNU 401) ze dne 9. 2. 2016, bod 12)].

25. Jedním z klíčových opatření ve smyslu čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením směřující k zajištění rovnocenného přístupu ke spravedlnosti těchto osob je jejich právní zastoupení. Již v nálezu sp. zn. I. ÚS 2933/15 ze dne 9. 2. 2016 v bodě 12 Ústavní soud konstatoval, že "v případě osob s duševním postižením tak kupříkladu minimálním přiměřeným opatřením zpravidla bude ustanovení zástupce pro řízení z řad advokátů, tak aby byla náležitě zajištěna ochrana jejich práv."

26. Ústavní soud dále opakovaně zdůraznil, že v případě osob s duševním postižením je povinností

státu nikoliv pouze formální ustanovení zástupce, ale zajištění efektivního právního zastoupení. Jinými slovy, stát je povinen zajistit reálné hájení práv a oprávněných zájmů účastníka řízení ze strany právního zástupce [(nález sp. zn. I. ÚS 1974/14 ze dne 23. 3. 2015 (N 61/76 SbNU 825), bod 79; nález sp. zn. II. ÚS 2020/18 ze dne 28. 3. 2019, bod 25)]. Ústavní soud konstatoval, že pokud opatrovníka coby zástupce účastníka řízení ustanoví soud, odpovídá za to, že opatrovník bude hájit práva a oprávněné zájmy účastníka řízení [nález sp. zn. II. ÚS 194/11 ze dne 22. 11. 2012 (N 193/67 SbNU 319); nález sp. zn. I. ÚS 1974/14 ze dne 23. 3. 2015 (N 61/76 SbNU 825)]. Formálnost zastupování ustanoveným opatrovníkem byla kritizována například v nálezu sp. zn. IV. ÚS 273/05 ze dne 11. 1. 2007 (N 7/44 SbNU 73).

27. I přesto, že byly výše popsané principy dosud aplikovány v civilněprávním kontextu, není důvod se od nich odchylovat v projednávaném případě, v němž jde o řízení o uložení ochranného opatření - ústavního ochranného léčení. Ústavní soud opakovaně zdůraznil, že ústavní ochranné léčení někdy může znamenat větší újmu než trest odnětí svobody [nález sp. zn. IV. ÚS 502/02 ze dne 3. 11. 2004 (N 166/35 SbNU 257); nález sp. zn. III. ÚS 3675/16 ze dne 11. 4. 2017 (N 58/85 SbNU 81), bod 21], a proto je třeba ještě důsledněji trvat na efektivním právním zastoupení v tomto typu řízení. Důraz na řádné zastoupení osob v řízení, v němž se rozhoduje o uložení nebo změně zabezpečovací detence nebo o uložení nebo změně ochranného léčení ostatně klade i zákonodárce, neboť jde dle § 36 odst. 4 písm. b) trestního řádu o jeden z případů nutné obhajoby. V řízení o ochranném léčení je tak třeba, aby obecné soudy v případě ustanovení obhájce dbaly na to, aby právní zastoupení účastníka bylo efektivní, aby nedošlo k porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 a čl. 37 odst. 2 Listiny ve spojení s čl. 13 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

28. Povinnost zajištění efektivního právního zastoupení lze odvodit také analogicky v kontextu obhajoby v řízení o trestním obvinění. Na rozdíl od případů civilněprávních ukládá povinnost zajistit právní zastoupení v některých věcech trestněprávních také Listina v článku 40 odst. 3 Listiny a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. ESLP konstatuje, že "řádne právní zastoupení včetně kontaktu mezi právním zástupcem a stěžovatelem je nezbytné, ba dokonce zásadní pro zajištění skutečné kontradiktornosti řízení a ochrany legitimních zájmů stěžovatele" (rozsudek ESLP ve věci M. S. proti Chorvatsku č. 2 ze dne 19. 2. 2015 č. 75450/12, § 155 a další rozhodnutí tam odkazované). Pokud jsou na nedostatečnou účinnost pomoci ustanoveného zástupce příslušné orgány upozorněny, musejí takového obhájce nahradit jiným nebo jej přimět k plnění jeho povinností (rozsudek ESLP ve věci Artico proti Itálii ze dne 13. 5. 1980 č. 6694/74, § 33; z literatury Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 808-809). To neznamená, že by byl stát odpovědný za každé pochybení obhájce, který byl obviněnému ustanoven. Příslušné státní orgány jsou nuceny zasáhnout pouze tehdy, jestliže nedostatky na straně ustanoveného obhájce vyjdou najevo anebo jestliže jsou o nich jiným způsobem informovány (rozsudek ESLP ve věci Kamasinski proti Rakousku ze dne 19. 12. 1989 č. 9783/82, § 65).

29. Rovněž krajský soud by měl v průběhu odvolacího řízení v souladu s výše uvedenou judikaturou Ústavního soudu ve spojení s čl. 13 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením dbát na to, aby mohl stěžovatel v řízení plně uplatnit svá práva stejně jako jiní účastníci řízení. K tomu je třeba, aby mu bylo jako osobě se státem tvrzenou vážnou duševní poruchou, tedy zranitelné osobě s postižením, zajištěno ze strany státu efektivní právní zastoupení. Krajský soud na jedné straně vychází z toho, že stěžovatel trpí závažným psychickým onemocněním, psychózou, a to poruchou s bludy, a dokonce ani není dle znaleckého posudku schopen pochopit smysl trestního stíhání, neboť jakoukoliv akci orgánů činných v trestním řízení vůči jeho osobě posuzuje prizmatem svého paranoidně persekučního bludu. V takovém případě by měl krajský soud na druhé straně dbát i na to, aby stěžovateli zajistil efektivní obhajobu. Jedním z klíčových opatření zajišťujících rovnocenný přístup ke spravedlnosti pro osoby se zdravotním (zejména psychosociálním) postižením podle čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se

zdravotním postižením je jejich právní zastoupení, přičemž nepostačuje jen formální ustanovení zástupce, ale je nezbytné zajistit efektivní právní zastoupení, a to tím spíše, jedná-li se o případ nutné obhajoby. V nyní projednávaném případě si byl krajský soud vědom, že si stěžovatel stížnost podal sám bez pomoci obhájce a dne 20. 11. 2018 soudu zaslal "žádost o odvolání ustanoveného obhájce". Na toto podání však krajský soud nikterak nereagoval, a to ani v odůvodnění napadeného rozhodnutí, a nezabýval se tak opakovaně zmiňovanou efektivitou právního zastoupení.

30. Tím, že krajský soud stěžovatele nepoučil o možnosti podat dovolání a nikterak nereagoval na jeho přípis označený jako "žádost o odvolání ustanoveného obhájce", porušil jeho právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto Ústavní soud v souladu se svou předchozí judikaturou a s § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti v části směřující proti usnesení krajského soudu vyhověl a toto usnesení zrušil. Krajský soud je v novém rozhodování povinen stěžovatele náležitě poučit o jeho právu podat si dovolání. Současně se musí za dané situace zabývat též otázkou řádného zastoupení stěžovatele advokátem.

31. Námitkami směřujícími k samotné důvodnosti uložení ústavní ochranné léčby se Ústavní soud nezabýval, neboť je třeba, aby bylo stěžovateli nejdříve umožněno řádné odvolací, případně dovolací, řízení, a proto v části, kterou stěžovatel brojil proti usnesení okresního soudu, byla ústavní stížnost podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu odmítnuta pro nepřipustnost (výrok III.), neboť stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně práva poskytuje.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Oběť trestného činu](#)
- [Dohoda o vině a trestu](#)
- [Zajištění nároku poškozeného](#)
- [Práva obviněného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vydání příkazu k dodání do výkonu trestu](#)
- [Neoprávněná činnost pro cizí moc](#)
- [Kvalifikace skutku](#)
- [Odnětí věci rozhodujícímu soudci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhradní trest](#)
- [Výkon trestu](#)
- [Účinné vyšetřování \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)